

УДК 332

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО, СОЦІАЛЬНОГО І ЕКОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛІВ РЕГІОНУ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ЇХ РОЗВИТКУ

Носкова С.А.

GENERALIZATION OF ECONOMIC INDEXES, SOCIAL AND ECOLOGICAL POTENTIALS OF REGION FOR THE EVALUATION OF THEIR BALANCED DEVELOPMENT

Noskova S.A.

У статті здійснено узагальнення показників економічного, соціального і екологічного потенціалів регіону для оцінювання збалансованості їх розвитку та регіону у цілому. Проведено аналіз показників економічного, соціального і екологічного потенціалів Луганської області.

Ключові слова: показники, потенціал, збалансований розвиток.

Вступ. На сучасному етапі розвитку окремих територій теорія збалансованого розвитку регіону розглядається як найбільш доцільний інструмент регіонального управління. В основу даної концепції покладено баланс та взаємну компенсацію природно-ресурсних, економічних та соціальних складових регіону. Виходячи з концепції збалансованого розвитку, регіон це не просто сукупність господарських об'єктів з певними природними та соціальними умовами. Це сплетіння соціально-еколого-економічних процесів, від успішності яких залежить збалансованість функціонування як самого регіону так і держави у цілому.

Аналіз останніх досліджень. Проблемами збалансованого розвитку регіонів займаються як зарубіжні так і вітчизняні вчені: П. Самуельсон, А. Сміт, І. Фішер, Д. Хікс, У. Шарпа, О. Алімов, П. Бельський, М. Бутко, М. Долішній, В.Дорофійенко, М. Корецький, у роботах яких визначено основні теоретико-методологічні засади управління збалансованим розвитком регіону, але визначення та узагальнення показників для оцінювання залишається недостатньо дослідженою.

Метою даної публікації є узагальнення показників економічного, соціального і екологічного потенціалу регіону для здійснення оцінювання збалансованості їх розвитку.

Результати досліджень. Взагалі, термін «потенціал» у перекладі з латинської означає «міць, сила». У загальному значенні, зміст терміна розкривається як «ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь» [1, с. 96]. Таким чином, під потенціалом регіону слід розуміти сукупність можливостей і здібностей господарюючих суб'єктів, що діють на його території, на базі наявних ресурсів, забезпечуючи найбільш стійкий розвиток соціально-економічної

системи з урахуванням екологічних умов [2]. У табл. 1 представлено показники розвитку Луганської області за чотири роки та розглянуто динаміку змін показників щодо економічного, екологічного та соціального потенціалу регіону.

Розглянемо окремо кожен групу показників, які характеризують економічний, соціальний і екологічний потенціали регіону для здійснення оцінювання збалансованості їх розвитку.

1. Економічний потенціал. Узагальнюючим показником, який характеризує ступінь розвитку економічного потенціалу виступає ВРП на душу населення. Загалом, протягом 2005-2009 р.р. цей показник збільшився на 64 %, хоча якщо розглядати його значення у 2009 порівняно з 2008 р., то він скоротився на 1776 грн., або на 10%. Аналізуючи виробничі ресурси Луганської області варто відзначити позитивну динаміку у обсягах реалізованої продукції промисловості, який за останні п'ять років виріс на 78 %. Разом з тим скоротився обсяг сільськогосподарської продукції, в також обсяг експортно-імпорتنних операцій. Інвестиційні ресурси регіону, на жаль, постійно скорочуються. Про це свідчить негативна динаміка майже по всіх показниках даної групи. Виключенням є прямі іноземні інвестиції в економіку області, обсяг яких збільшився за 2006-2010 р.р. приблизно у два рази. Важко однозначно оцінити інноваційні ресурси регіону. З одного боку, за останні чотири роки спостерігається збільшення на 50% обсягу науково-технічних робіт, виконаних власними силами. З іншого боку, три інші показники демонструють негативну динаміку за той самий період. Щодо фінансових ресурсів регіону, то тут однозначно можна говорити про значне погіршення всіх показників та про їх незадовільний стан та у 2010 р. Підприємства регіону із прибуткових та рентабельних у 2007 р. перетворилися на збиткові, з від'ємним значенням рентабельності операційної діяльності. Серед показників, що характеризують трудові ресурси також спостерігаються негативні тенденції. Особливої уваги заслуговує кількість безробітних, яка за 2007-2010 р.р. збільшилась на 4 %, а також чисельність працевлаштованого населення, яка за останні три роки скоротилась на 23%.

Т а б л и ц я 1

Показники збалансованого розвитку Луганської області [3]

Показник		2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Економічний потенціал	ВРП, млн. грн.	32280	42985	48451	48432
	ВРП на душу населення, грн	13628	18338	16562	16476
	Виробничі ресурси				
	Основні засоби виробництва, тис. грн	84441603	99571558	113452315	
	Обсяг реалізованої продукції промисловості, млн. грн	53648,6	72693,4	58093,9	73912,3
	Обсяг сільськогосподарської продукції, млн. грн	2605,0	3091,0	2704,0	2458,5
	Експорт товарів та послуг, тис. дол. США		6360993,3	1886392,8	3324260,6
	Імпорт товарів та послуг, тис. дол. США		4461583,3	2454110,5	3489734,7
	Інвестиційні ресурси				
	Інвестиції в основний капітал, тис. грн	9754147	8999653	4377524	4705409
	Інвестиційний капітал на одну особу, грн	4126,7	3847,6	1889,2	2048,7
	Інвестиції в основний капітал у житлове будівництво, тис. грн	402081	460006	151626	295783
	Прямі іноземні інвестиції в економіку області, тис. дол. США	309196,?	336092,9	635840,2	630816,5
	Інноваційні ресурси				
	Обсяг науково-технічних робіт, виконаних власними силами, тис. грн	85271	120855,5	107152,3	127827,9
	Загальний обсяг інноваційних витрат у промисловості, тис. грн	1343373,5	2178970,6	111093,5	243096,7
	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн.	7720320,6	12393336,5	6158005,8	6749777,8
Частка інноваційно-активних підприємств по містах та районах, %	11,3	10,2	9,9	11,2	
Економічний потенціал	Фінансові ресурси				
	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, млн. грн.	1252,3	-1061,7	-4049,9	-2811,3
	Рентабельність операційної діяльності, %	2,4	0,0	-2,8	-1,3
	Трудові ресурси				
	Економічно активне населення, тис. осіб	1142,3	1144,0	1111,6	1094,1
	Зайняте населення, тис. осіб	1066,7	1068,8	1026,2	1015,4
	Безробітні, тис. осіб	75,6	75,2	85,4	78,7
	Рівень зареєстрованого безробіття, %		2,4	1,3	1,4
	Кількість найманих працівників, тис. осіб	681,9	676,7	629,5	615,2
	Попит на робочу силу, осіб		2204	1325	1940
Працевлаштування незайнятих трудовою діяльністю громадян, осіб		45793	34547	35289	
Екологічний потенціал	Екологічний потенціал				
	Забір води з природних водних ресурсів у розрахунку на 1 особу, м ³	160	157	127	126
	Скидання забруднених зворотних вод у розрахунку на одну особу, м ³	86	63	43	42
	Викиди шкідливих речовин у повітря у розрахунку на 1 км ² , т.	20,3	21,2	19,0	19,2
Наявність відходів у спеціально відведених місцях у розрахунку на 1 км ² , т.	34,8	34,5	33,8	24619,1	
Соціальний потенціал	Соціальний потенціал				
	Наявне населення, тис. осіб	2355,4	2331,8	2311,6	2291,3
	Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	67,54	67,48	68,35	69,58
	Коефіцієнт природнього приросту населення, на 1000 наявного населення	н/д	-8,5-	-7,6	-7,8
Кількість захворювань, вперше зареєстрованих випадків	1366006	1323682	1300218	1331470	

Продовження табл. 1

Показник		2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Рівень життя населення					
Найвищий дохід у розрахунку на 1 особу, грн		9620	13411	14071,6	17836,1
Витрати населення у розрахунку на 1 особу, грн		9046,3	12737,7	13611,6	16943,6
Середня номінальна заробітна плата, грн		1323	1769	1873	2271
Якість життя населення					
Соціальний потенціал	Житловий фонд в середньому на 1 жителя, м ²	23,2	23,4	23,6	23,8
	Кількість дітей у дошкільних закладах у розрахунку на 100 місць	110	113	113	118
	Кількість загальноосвітніх закладів	764	749	742	732
	Кількість професійно-технічних навчальних закладів	84	84	78	78
	ВНЗ I-II рівня акредитації	29	29	28	28
	ВНЗ III-IV рівня акредитації	9	10	10	10
	Кількість лікарняних закладів	175	172	165	168
	Кількість потерпілих на виробництві з утратою працездатності у тому числі зі смертельними випадками, на 1000 осіб	4,1	3,9	3,2	3,4
	Театри	4	5	5	5
	Кількість відвідувань театрів за рік, тис.	217,9	285,3	199,7	219,0
	Концертні організації	1	1	1	1
	Кількість відвідувань концертних організацій за рік, тис.	51,8	65,9	75,4	89,9
	Музеї	17	17	17	19
	Кількість відвідувань музеїв за рік, тис.	613,3	575,9	550,3	546,9
	Кінотеатри	14	10	14	15
	Кількість відвідувань кіносеансів за рік, тис.	1,0	1,0	1,0	0,9
	Заклади клубного типу	569	568	566	562
	Бібліотеки	790	775	762	755
	Санаторії та пансіонати	12	12	12	12
Кількість ліжок у санаторіях та пансіонатах	1215	1093	1028	1028	
Коефіцієнт злочинності, на 100 тис. населення	1169	1117	1258	1376	

2. Екологічний потенціал. Головною проблемою розвитку екологічного потенціалу регіону стало катастрофічне збільшення у 2010 р. відходів у розрахунку на 1 км², який у порівнянні з попереднім роком виріс більше ніж у 700 разів. Даний негативний факт перебиває всю незначну позитивну динаміку по інших показниках розвитку екологічного потенціалу.

3. Соціальний потенціал. Ситуацію щодо демографічних показників соціального розвитку Луганської області можна охарактеризувати як більш-менш стабільну: деякі показники дещо погіршилися за останні роки (наявне населення скоротилося за 2007-2010 р.р. на 2,7 %), деякі навпаки – покращилися (коефіцієнт природного приросту населення у розрахунку на 1000 осіб скоротив своє від'ємне значення майже на 10 %). Щодо другої складової соціального потенціалу, а саме – рівня життя населення, то з першого погляду тут спостерігається стійка позитивна динаміка. Більше того станом на 2010 р. рівень середньої заробітної плати по Луганській області був вище ніж середній рівень даного показника по Україні (2271 проти 2239 грн. у 2010 р. відповідно). Серед показників, які характеризують якість життя населення області, особливої уваги заслуговує коефіцієнт злочинності, який за останні чотири роки збільшився на 23 %. Всі інші показники даної групи

залишилися приблизно на тому-самому рівні.

Висновки. Підсумовуючи проведений аналіз показників економічного, соціального і екологічного потенціалу Луганської області, варто зазначити, що головною проблемою їх збалансованого розвитку на сьогоднішній день є кризове фінансове становище підприємств регіону. Саме цей фактор тягне за собою цілу низку негативних тенденцій, таких як збільшення кількості безробітних, скорочення інноваційної діяльності і т.п.

Література

1. Гришина Л. О. Оцінка економічного потенціалу регіону при формуванні стратегії його розвитку / Л. О. Гришина, Г. В. Єфімова, Н. В. Гришина // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. – 2011. - №19. (серія «Економічні науки») – С. 95-101.
2. Мироненко М. Ю. Організаційні аспекти управління економічним потенціалом регіону [Електронний ресурс] / М. Ю. Мироненко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua>
3. Статистичний щорічник Луганської області за 2010 рік / За ред. С. Г. Пілієва. – Луганськ: Головне управління статистики у Луганській області, 2011. – 489 с.

References

1. Grishina L. O. Ocinka ekonomichnogo potencialu regionu

- pri formuvanni strategii jogo rozvitku / L. O. Grinisha, G. V. Efimova, N. V. Grishina // Zbirnik naukovih prac' Kirovograds'kogo nacional'nogo tehnicnogo universitetu. – 2011. - №19. (serija «Ekonomichni nauki») – S. 95-101.
2. Mironenko M. Ju. Organizacijni aspek-ti upravlinnja ekonomichnim potencialom regionu [Elektronnij resurs] / M. Ju. Mironenko // Der-zhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvitok. – Rezhim dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua>
  3. Statistichnij shhorichnik Lugans'koї ob-lasti za 2010 rik / Za red. S. G. Piliiva. – Lugans'k: Golovne upravlinnja statistiki u Lugans'kij ob-lasti, 2011. – 489 s.

Носкова С.А. ОБОБЩЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОГО, СОЦИАЛЬНОГО И ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛОВ РЕГИОНА ДЛЯ ОЦЕНИВАНИЯ СБАЛАНСИРОВАННОСТИ ИХ РАЗВИТИЯ.

В статье обобщены показатели экономического, социального и экологического потенциалов региона для осуществления оценки сбалансированности их развития и региона в целом. Проведен анализ показателей экономического, социального и экологического потенциалов Луганской области.

Ключевые слова: *показатели, потенциал, сбалансированное развитие.*

Noskova S.A. GENERALIZATION OF ECONOMIC INDEXES, SOCIAL AND ECOLOGICAL POTENTIALS OF REGION FOR THE EVALUATION OF THEIR BALANCED DEVELOPMENT.

In the article the indexes of economic, social and ecological potentials of region are generalized for realization of their balanced development estimation and the region on the whole. The analysis of the economic indexes, social and ecological potentials of the Lugansk region is conducted.

Keywords: *indexes, potential, balanced development.*

Носкова Світлана Анатоліївна - асистент кафедри економіки підприємства та прикладної статистики, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Інститут хімічних технологій (м. Северодонецьк)

Рецензент – Заблодська І.В. доктор економічних наук, професор, директор Луганської філії Інституту економіко-правових досліджень НАН України.